דאכלן ולא עבדן. ונמלא שגוזלות את בעליהן ועוד מתוך שמלומדות במאכל ובמשתה גורמות לבעלים לגזול: **וכתיב.** בההיא פרשה בנבואת עמוס הכיתי אתכם בשדפון וסיפיה דקרא כרמיכם (ב) וזיתיכם יאכל הגזם וכתיב ביואל יתר הגזם דמשמע שהגזם אינו אלא תחלת מכה ואחריה באים ארבה וחסיל אלמא גובאי עולה בעון גזל וכיון דמיני גובאי עולין רעב הוה וכיון דהרעב הוה כתיב בישעיה ויגזור על ימין ורעב וגו' וסיפיה דקרא איש בשר זרועו יאכלו: **עינוי הדין.** שמאחרין הדיינין לדונו ולא לשם שמים אלא לאחר שהוברר להן הדין משהין אותו: **עוות הדין.** שמעוותין אותו מזידין: **קלקול הדין.** שלא היו מתונין בו לעיין כל צרכו ונתקלקל מאליו: **חרב וביזה רבה כו'.** דכתיב נוקם ברית ואין ברית אלא תורה דכתיב אם לא בריתי יומם ולילה[ז] והגית בו יומם ולילה[ח] וכתיב חרב ועל ידי חרב דהיינו משלחת גייסי מלחמה הביזה באה וכתיב ושלחתי דבר הרי דבר וכתיב בשברי לכם מטה לחם הרי בצורת וכתיב בסוף כל הקללות יען וביען במשפטי מאסו הרי עינוי ועיוות וקלקול בכלל: **שבועת שוא.** כל המשנה את הידוע כגון על האיש שהוא אשה. שבועת שקר שאין בדאותו ניכרת ומאמין שקר לבריות: **והדרכים משתוממין.** מאין עובר: **אלא באלה.** ויש במשמע בין שוא בין שקר וכתיב בשבועת שקר ותחללת ובשבת ובחילול השם כתיב חילול וגמרינן משבועה: **חילול השם.** אדם גדול שבני אדם למדים הימנו ואינו נזהר במעשיו נמצאו הקטנים מזלזלין בתורה על ידו ואומרים זהו מבין שאין ממש בתורה ובמצות ונמצא השם מתחלל נעשה דברו חולין: **אין אני שוכן.** חורבן הבית במשמע שאין משכני (ג) בתוכם: **כי את כל התועבות.** בפרשת עריות כתיב: **ונתתי את פגריכם על פגרי גלוליכם.** דהיינו ע"ז וכתיב בתריה ואתכם אזרה בגוים וכתיב[ט] ושממו עליה אויביכם היושבים בה הרי שהם גולין ואויביהם יושבין במקומן: **שבתותיה.** שמיטין: **ואתם בארץ אויביכם.** ולעיל מיניה כתיב ושממו עליה אויביכם: **לא ישמח.** הרי צרות וגזירות ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם הרי צועקין ואינם נענין בעון מה כי כלו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה. ועוד ידו נטויה לשון ועד כל שנותיו של אדם שהן ע' שנה יד הדין נטויה עליו לבטל זכיותיו בעון זה: **הכל יודעין כו'.** ולא הוצרך לאדם לפרש למה נכנסה והמנבל פיו בכך אפילו כו': **שוחה עמוקה.** מוכנת לפי זרות למי שפיו זרה: **וזעום ה' יפול שם.** זעם של הקב"ה הוא שוחה שם אצל פי זרות. היושב אצלו ושומע קרוי זעומו של הקב"ה: **הממרק עצמו.** מפנה לבו לכך. ממרק עצמו משאר עסקים להתעסק בעבירות: **תמרוק ברע.** הממרק ברע: **הדרוקן.** חולי הוא: **של עבירה עבה.** הבאה בשביל עבירה עבה. בשרו מתקשה ועב ונפוח בעובי: **תפוח.** שיי"ש נפוח עורו על בשרו ומים בינתיים ונראה כזכוכית ורך מתוכו: **דק.** בשרו דק וכחוש: **מי מפיס.** מי מטיל גורל להבחין ולהודיע שאינו של עבירה עכשיו יאמרו עלי שעברתי על דת ואין הכל יודעין בג' סימנים שאמרנו ופעמים שמשתנין: **ידענא ביה.** שמחמת רעב בא לו ואין צריך לחשדו: **והא רבא דאמר.** כלומר למה חש בו והא לא הרעיב את עצמו מדקאמר ידענא ביה בנחמני מכלל דהמרעיב עצמו רע בעיניו. ואי משום שהיה משהה נקביו ואמרינן בבכורות (דף מד:) לואה רבה הדרוקן רבה שעל שהיית נקבים הוא בא: **הא איהו אמר נפישי קטילי קדר.** רבים הרוגי נקבים ממותי הדרוקן של רעב. קדר לשון קדרה על שם ששופך כקדרה: **דאנסי ליה רבנן בעידניה.** התלמידים הקבועים להם עת לפניו אונסין אותו להשהות נקביו: **סימן לגסות הרוח עניות.** בפרק האיש מקדש (קדושין דף מט:) מפרש מאי עניות עניות דתורה: **אסכרה.** חולי המתחיל במעיים וגומר בגרון הנקרא בונמלא"ן:

על

דאכלן ולא עבדן וכתיב [1]הכיתי אתכם בשדפון ובירקון הרבות גנותיכם וכרמיכם ותאניכם וזיתיכם יאכל הגזם וכתיב [2]יתר הגזם אכל הארבה ויתר הארבה אכל הילק ויתר הילק אכל החסיל וכתי' [3]ויגזור על ימין ורעב ויאכל על שמאל ולא שבעו איש בשר זרועו יאכלו אל תקרי בשר זרועו אלא בשר זרעו: בעון עינוי הדין ועיוות הדין וקלקול הדין וביטול תורה חרב וביזה רבה ודבר ובצורת בא ובני אדם אוכלין ואינן שבעין ואוכלין לחמם במשקל דכתיב [4]והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית וגו' ואין ברית אלא תורה [ה]שנאמר [5]אם לא בריתי יומם ולילה וגו' וכתיב [6]בשברי לכם מטה לחם ואפו עשר נשים וגו' וכתיב [7]יען וביען במשפטי מאסו: בעון שבועת שוא ושבועת שקר וחילול השם וחילול שבת חיה רעה רבה ובהמה כלה ובני אדם מתמעטין והדרכים משתוממין שנא' [8]ואם באלה לא תוסרו לי אל תקרי באלה אלא באלה וכתיב [9]והשלחתי בכם את חית השדה וגו' וכתיב בשבועת שקר [10]ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך ובחלול השם כתיב [11]ולא תחללו את שם קדשי ובחלול שבת כתיב [12]מחלליה מות יומת ויליף חילול חילול משבועת שקר: בעון [ו]שפיכות דמים בית המקדש חרב ושכינה מסתלקת מישראל שנאמר [13]ולא תחניפו וגו' ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה הא אתם מטמאים אותה אינכם יושבים בה ואיני שוכן בתוכה: בעון גלוי עריות ועבודת כוכבים והשמטת שמיטין ויובלות גלות בא לעולם ומגלין אותן ובאין אחרים ויושבין במקומן שנאמר [14]כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ וגו' וכתיב [15]ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה וגו' וכתיב [16]ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה ובעבודת כוכבים כתיב [17]ונתתי את פגריכם וגו' וכתיב [18]והשמותי את מקדשיכם וגו' [19]ואתכם אזרה בגוים בשמיטין וביובלות כתיב [20]אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה ואתם בארץ אויביכם וגו' וכתיב [21]כל ימי השמה תשבות: בעון נבלות פה צרות רבות וגזירות קשות מתחדשות ובחורי שונאי ישראל מתים יתומים ואלמנות צועקין ואינן נענין שנא' [22]על כן על בחוריו לא ישמח ה' ואת יתומיו [ואת] (ו) אלמנותיו לא ירחם כי כלו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה מאי [ז]ועוד ידו נטויה א"ר חנן בר רבא הכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה אלא כל המנבל פיו אפי' חותמין עליו גזר דין של שבעים שנה לטובה הופכין עליו לרעה אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא כל המנבל את פיו מעמיקין לו גיהנם שנאמר [23]שוחה עמוקה פי זרות רב נחמן בר יצחק אמר אף שומע ושותק שנאמר [23]זעום ה' יפול שם אמר רב אושעיא כל הממרק עצמו לעבירה חבורות ופצעין יוצאין בו שנאמר [24]חבורות פצע תמרוק ברע ולא עוד אלא שנדון בהדרוקן (א) שנאמר [24]ומכות חדרי בטן אמר רב נחמן בר יצחק [ח]סימן לעבירה הדרוקן ת"ר ג' מיני הדרוקן הן של עבירה עבה ושל רעב תפוח ושל כשפים דק שמואל הקטן חש ביה אמר רבש"ע מי מפיס איתסי אביי חש ביה אמר רבא ידענא ביה [ט]בנחמני דמכפין נפשיה רבא חש ביה והא רבא הוא דאמר נפישי קטילי קדר מנפיחי כפן שאני רבא דאנסי ליה רבנן בעידניה בעל כורחיה ת"ר ד' סימנין הן סימן לעבירה הדרוקן סימן לשנאת חנם ירקון סימן [י]לגסות הרוח עניות סימן ללה"ר אסכרה ת"ר אסכרה באה לעולם

על

מסורת הש"ס

א) [נדרים לג.], ב) [יומא פה. ע"ש], ג) [כתובות ח:], ד) יבמות סג: ע"ש, ה) [עי' רש"י גיטין לד: ד"ה ואלמנה והר"ן נדרים נג: ד"ה אתמר טעם דנקרא נתמני], ו) [קדושין מט:], ז) [ירמיה לג], ח) [יהושע א], ט) [ויקרא כו].

הגהות הב"ח

(א) גמ' שנדון בהדרוקן. נ"ב עי' בעירובין דף מא ע"ב: (ב) רש"י ד"ה וכתיב וכו' כרמיכם ותאניכם וזיתיכם: (ג) ד"ה אין אני וכו' משכני (בתוכם) תו"מ ונ"ב ס"א בתוכה:

לעזי רש"י

שיינ"ש. מגולה.
בונמלא"ן [בו"ן מלנ"ט]. חנקת.

מוסף רש"י

סימן לעבירה הדרוקן. פניהן של עוברי עבירה מוריקין (יבמות סג.). סימן לגסות הרוח עניות. עניות דתורה, דאינה נוחה על נפשי הבריות, דמתוך גסותו אין משמש כל צרכו ואין חוזר על משנתו (קדושין מט:).

תורה אור השלם

1 הכיתי אתכם בשדפון ובירקון הרבות גנותיכם וכרמיכם ותאניכם וזיתיכם יאכל הגזם ולא שבתם עדי נאם יי: עמוס ד ט
2 יתר הגזם אכל הארבה ויתר הארבה אכל הילק ויתר הילק אכל החסיל: יואל א ד
3 ויגזר על ימין ורעב ויאכל על שמאול ולא שבעו איש בשר זרעו יאכלו: ישעיהו ט יט
4 והבאתי עליכם חרב נקמת נקם ברית ונאספתם אל עריכם ושלחתי דבר בתוככם ונתתם ביד אויב: ויקרא כו כה
5 כה אמר יי אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי: ירמיהו לג כה
6 בשברי לכם מטה לחם ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד והשיבו לחמכם במשקל ואכלתם ולא תשבעו: ויקרא כו כו
7 והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתתיה בהשמה מהם והם ירצו את עונם יען וביען במשפטי מאסו ואת חקתי געלה נפשם: ויקרא כו מג
8 ואם באלה לא תוסרו לי והלכתם עמי קרי: ויקרא כו כג
9 והשלחתי בכם את חית השדה ושכלה אתכם והכריתה את בהמתכם והמעיטה אתכם ונשמו דרכיכם: ויקרא כו כב
10 ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך אני יי: ויקרא יט יב
11 ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני יי מקדשכם: ויקרא כב לב
12 ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם מחלליה מות יומת כי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה: שמות לא יד
13 ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה כי הדם הוא יחניף את הארץ ולארץ לא יכפר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שפכו: במדבר לה לג
14 כי את כל התועבת האל עשו אנשי הארץ אשר לפניכם ותטמא הארץ: ויקרא יח כז
15 ותטמא הארץ ואפקד עונה עליה ותקא הארץ את ישביה: ויקרא יח כה
16 ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אתה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם: ויקרא יח כח
17 והשמדתי את במתיכם והכרתי את חמניכם ונתתי את פגריכם על פגרי גלוליכם וגעלה נפשי אתכם: ויקרא כו ל
18 ונתתי את עריכם חרבה והשמותי את מקדשיכם ולא אריח בריח ניחחכם: ויקרא כו לא
19 ואתכם אזרה בגוים והריקתי אחריכם חרב והיתה ארצכם שממה ועריכם יהיו חרבה: ויקרא כו לג
20 אז תרצה הארץ את שבתתיה כל ימי השמה ואתם בארץ איביכם אז תשבת הארץ והרצת את שבתתיה: ויקרא כו לד
21 כל ימי השמה תשבת את אשר לא שבתה בשבתתיכם בשבתכם עליה: ויקרא כו לה
22 על כן על בחוריו לא ישמח אדני ואת יתמיו ואת אלמנתיו לא ירחם כי כלו חנף ומרע וכל פה דבר נבלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה: ישעיהו ט טז
23 שוחה עמקה פי זרות זעום יי יפול שם: משלי כב יד
24 חברות פצע תמרוק ברע ומכות חדרי בטן: משלי כ ל

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones